

можливості вносити зміни в процес учіння, виправляти, доповнювати, враховуючи індивідуальні особливості конкретного учня чи колективу.

Мультимедійні засоби надають нові можливості для розробки дидактичних матеріалів вчителю, а учневі у виявленні і розвитку його творчих здібностей, а також сприяють формуванню самостійної роботи під час навчальної діяльності. Організаційні можливості засвоєння самостійно навчального матеріалу при використанні мультимедійних засобів, без сумніву, набагато вищі ніж у традиційному, бо вони у першу чергу забезпечують полісенсорне сприйняття матеріалу: зорове, слухове та чуттєве, а таке поєднання подачі матеріалу сприяє мобілізації активності учнів, стимулює їх творчу діяльність, викликає інтерес до навчання, довільна увага перетворюється у мимовільну, розвиваються всі види пам'яті і таким чином створюються належні умови для творчого розвитку уяви, яка спонукає кожного учня, незалежно від його індивідуальних задатків, до раціонального пошуку найоптимальніших кроків для самостійного оволодіння матеріалом. По-друге, вони сприяють формуванню мотивів учіння через виявлення потреб та інтересів під час попереднього контролю, який проводиться з метою встановлення вихідного (початкового) рівня знань, умінь та навичок учнів, бо якщо учень не усвідомлює потреби в учінні, якщо в нього немає пізнавального інтересу, він, як правило, не проявляє розумової активності, тому й навчальний процес буде перебувати на стадії «затримки», і водночас не буде давати належного результату. Мотиваційна функція засобів мультимедіа здійснюється через виявлення і представлення комплексу таких протиріч: між новим і раніш вивченим, між знаннями і вміннями, між вміннями і навичками, а також через створення практичної необхідності знань та формування інтересу до них через ряд пошуково-дослідницьких завдань, тому така система роботи розвиває стійкий пізнавальний інтерес до предмета і формує навички самостійного опанування матеріалу. Адже сформувати в учня мотиваційну сферу – означає виробити в нього систему цінностей, виховати потребу в здобутті нових знань і умінь, розкрити індивідуальну суть навчання, бо учень починає усвідомлювати, що навчання допомагає йому визначити своє місце у житті.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Апатова Н.В. Влияние информационных технологий на содержание и методы обучения в средней школе. Автореф. дис. докт. пед. наук. –М., 1994, –36 с.
2. Андрусич Олексій. Комп'ютерна підтримка курсу «Сходинки до інформатики» : зроблено перший крок//Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. –2006. –№ 1, –С. 109-116.
3. Баракина Т.В., Раскина И.И. Интеллектика для малышей//Информатика в начальной школе: Приложение к журналу «Информатика и образование». №4 – 2007. – М.: Образование и Информатика, 2007. – 96 с.: ил.
4. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : посібник для педагогічних працівників; студентів педагогічних вищих навчальних закладів / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2002. – 116 с.
5. Аствацатуров Г. Технология конструирования мультимедийного урока / Аствацатуров Г. // Учитель. – 2004. – № 2. – С. 2-5.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гринь Денис Васильович – старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, кандидат технічних наук.

Наукові інтереси: проблеми технологічної освіти у вищій школі, формування поверхонь зубчастих передач, процеси прокатного виробництва металів.

УДК 373.5.091.12:005.963-051(1-22)

КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ СІЛЬСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Дмитро ДЕДЕРКО (Глухів)

У статті проаналізовано компоненти професійної компетентності вчителя сільської школи в сучасних умовах, досліджуються погляди науковців на особливості середовища школи сільської місцевості. Доведено важливість урахування особливостей професійного середовища сільської школи у розвитку професійної компетентності вчителя школи сільської місцевості. Розкрито умови розвитку професійної компетентності вчителя в умовах сільської школи. Також було розкрито особливості діяльності сільської школи, як ефективний спосіб розвитку особистості, навіть в наш час, через створення певних умов в навчальному процесі. Відповідно до визначених умов в навчальному процесі, описаних в статті, визначена готовність вчителя в організації навчання та освітнього процесу в умовах сільської школи.

Ключові слова: професійна компетентність, вчитель сільської школи, сільська школа, компоненти.

Постановка проблеми. Глобалізаційні, економічні, соціальні зміни суспільства, зростання ролі людського капіталу обумовлюють процеси реформування української освіти, застосування

компетентнісного підходу. Сучасною професійно значущою проблемою є розвиток професійної компетентності особистості, яка визначає весь життєвий шлях людини.

Розвиток професійної компетентності вчителя відбувається безпосередньо з розвитком його соціальної компетентності, одночасно з розвитком соціального інтелекту, становленням соціального досвіду, про соціальних якостей особистості, розширенням простору міжособистісного спілкування відповідно до зростаючих суспільних вимог до нього.

У професійній підготовці, розвитку професійної компетентності важливим є усвідомлення особливостей середовища сільської школи та її місця в загальній системі закладів освіти країни.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема розвитку професійної компетентності особистості останнім часом усе більше привертає увагу науковців і практиків. Зокрема О. Гура, Л. Даниленко, Е. Зеєр, Л. Карамушка, В. Луговий, А. Маркова, В. Маслов, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко та інші розвивають ідеї компетентнісного підходу в професійній підготовці. Аналіз психолого-педагогічних джерел дає можливість констатувати, що предмет формування професійної компетентності вчителя був частиною досліджень Н.Бібік, Л.Ващенко, С.Гончаренка, О.Дубасенюк, І.Зязюна, В.Кременя, О.Савченко, В.Семиченко, О.Пометун, Н.Ничкало, А.Хуторського, М.Чошанова та інших. Проте, до цих пір не існує загальноприйнятого визначення цього поняття, і дослідники вивчають лише окремі його сторони.

Мета статті. Дослідити вплив особливостей середовища сільської школи на розвиток професійної компетентності вчителя школи сільської місцевості.

Методи дослідження. У дослідженні використано взаємодоповнюючі методи: вивчення, аналіз і систематизація психолого-педагогічної і методичної літератури, а також системний і проблемно-пошуковий методи для обґрунтування компонентів професійної компетентності вчителя сільської загальноосвітньої школи

Виклад основного матеріалу. На підставі аналізу наукової літератури, слід відзначити, що дослідження науковців щодо формування професійної компетентності вчителя, майже не виокремлюють особливостей і пов'язаних з ними завдань стосовно вчителів, що працюють в умовах сільської місцевості. Разом з тим, на підставі висновків деяких дослідників (В. Мелешко, Л. Армейської,

В. Єремеевої та ін.), також нашого власного досвіду, можна визнати, що педагогічна діяльність учителя сільської школи за своїм змістом, формами організації навчання відрізняється від діяльності вчителя міського навчального закладу. Це обумовлює потребу в постійному розвитку професійної компетентності, спрямованої на врахування особливостей навчально-виховного процесу як у цілому в школі сільської місцевості, так і в класі сільської школи.

Результати досліджень В. Мелешко, Л. Армейської уможливили визначення особливостей навчально-виховного процесу в школі сільської місцевості. Так, оскільки кількість учнів у класі може становити менше 5 осіб, здебільшого вони навчаються за індивідуальними планами; динамічним розкладом уроків; у сільській школі переважають індивідуальні й колективні форми роботи в різновіковому дитячому колективі; учнів об'єднують для проведення уроків у групи, що сформовані за різним рівнем навчальних здібностей та розвитку; спілкування між учнями, вчителем й учнями в сільських школах характеризується відсутністю особливого емоційного середовища, інтелектуальної змагальності, властивої повнокомплектним класам міських шкіл, або шкіл селищ чи опорних навчальних закладів сільської місцевості, яких небагато, порівняно з школами невеличких сіл; відрізняється камерністю, тобто обмеженістю числа тих, хто спілкується; учням такої школи властива перенасиченість спілкування з вчителем, спостерігаються явища гіпертрофованої опіки, можуть виникати особливі психоемоційні стани, а також фізичні перевантаження; спостерігається гальмування активності та розвитку комунікативних здібностей дитини; у мало чисельних класах ще з початкової школи необхідно формувати самостійність учнів у виконанні різноманітних індивідуальних завдань, самостійних робіт на уроках та у процесі виконання домашніх завдань.

Крім того, слід врахувати, що вчитель сільської школи, незалежно від отриманої у вищому навчальному закладі спеціальності, має педагогічне навантаження з різних навчальних дисциплін. За даними наукових джерел, у школах сільської місцевості Харківської області викладають більше 3-х предметів – 72% учителів. Щоденна підготовка до декількох уроків з різних навчальних предметів створює труднощі для такого вчителя у виборі типу уроків, форм навчання, побудові уроків; вимагає постійної роботи з навчальними програмами, підручниками, іншими матеріалами [1,с.42];

Не можна не відзначити, що в організації навчального процесу в мало чисельному класі сільської школи вчителю слід використовувати диференційований підхід, який окремі автори розуміють як: дидактичне положення, що передбачає поділ класу на групи, наприклад, за інтересами; пристосування форм і методів роботи до індивідуальних особливостей учнів; особливий підхід учителя до різних груп учнів, який полягає в організації навчальної роботи, різної за змістом, складністю, методами, прийомами; спосіб оптимізації (Ю. Бабанський), що передбачає оптимальне поєднання колективних, групових і індивідуальних форм навчання [2,с.67].

В умовах сільської школи особливого значення набуває індивідуальний підхід, що Ю. Бабанським розглядається як принцип навчання і виховання. Реалізація цього принципу, передбачає частково тимчасову зміну найближчих задач та окремих сторін змісту навчально-виховної роботи, постійне варіювання її методів та організаційних форм з урахуванням загального й особливого особистості кожного учня для забезпечення його всебічного розвитку. Індивідуальний підхід означає дієву увагу до кожного учня, його творчої індивідуальності в умовах класно-урочної системи навчання, передбачає розумне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних занять для підвищення якості навчання й розвитку кожного школяра [2, с. 47].

Разом з тим, В. Єремєєва зазначає, що у професійно-педагогічній підготовці вчителя недостатньо враховується проблема індивідуалізації навчання учнів, що зумовлює необхідність розробки нових технологій навчального процесу з використанням концепцій, спрямованих на творчий розвиток особистості, яка спроможна в майбутньому створити індивідуалізовані технології [6, с.18].

Підсумовуючи, зазначимо, що для підготовки вчителів до педагогічної діяльності в умовах школи сільської місцевості, слід враховувати особливості її навчально-виховного процесу: необхідність належного теоретичного рівня володіння вчителем психолого-педагогічними знаннями, основами дидактики, практичними вміннями щодо побудови уроку на основі дифенційованного й індивідуалізованого підходів.

Враховуючи, що навчально-виховний процес і діяльність учителя в сільській школі, зокрема, в мало чисельному класі, суттєво відрізняються від навчально-виховного процесу в повнокомплектних школах міст, вчителів у процесі його практичної діяльності необхідно набути відповідних компетенцій та компетентностей. Учений О. Біда, В. Мелешко, досліджували організацію навчання різних предметів у загальноосвітній школі, ці дослідження торкалися як повнокомплектних шкіл, так і шкіл сільської місцевості. Дослідженнями виявлено, що для досягнення якісних результатів у навчанні учнів сільських шкіл учитель має досконало володіти методикою організації не тільки колективної, групової, а й індивідуальної роботи на уроках та в позаурочний час; моделювати і конструювати свою педагогічну діяльність з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей учнів. Важливе місце посідають прийоми активізації розумової, інтелектуальної діяльності, що пов'язано з використанням вправ на розвиток пам'яті, уваги, зв'язного мовлення учнів. Необхідно враховувати також різний рівень психофізичного розвитку учнів, недостатню підготовленість дітей сільської місцевості до навчання в школі [3, с.107;5, с.29;6, с.2].

Суттєву увагу вчитель має приділяти мотивації навчальної діяльності учнів. Як відомо, мотивами навчальної діяльності школяра є навчально-пізнавальні та соціальні (Т. Шамова). В основі навчально-пізнавальних мотивів лежать пізнавальні потреби. Вони виявляються в інтересі до змісту навчальних предметів, до самого процесу набуття знань, умінь, навичок, компетентностей. Соціальні мотиви полягають у бажанні школяра посісти певну соціальну позицію, потребі спілкуватися на новому рівні, одержувати оцінку та схвалення від людей. В умовах мало чисельних класів сільської школи важливим для вчителів завданням є формування у школярів прагнення до подальшого навчання, оволодіння професією з метою формування певної життєвої мети, спрямованої на досягнення гідного місця в суспільстві. Управління пізнавальною діяльністю учнів є функцією взаємодії учителя й учня, основним результатом якого є перехід учнів у позицію суб'єктів пізнання. Така перебудова освітнього процесу передбачає застосування інноваційних підходів до процесу навчання та відповідної підготовки вчителів в системі післядипломної освіти [7, с.140].

Сільська школа може стати дієвим засобом розвитку особистості навіть на сучасному етапі, якщо перевести навчальний процес на більш високий організаційний та технологічний рівні. На цій підставі готовність учителя до організації навчально-виховного процесу в умовах школи сільської місцевості можна розглядати і як результат підготовки педагога до педагогічної діяльності в умовах сільської школи, і як складову професійної підготовки вчителя до подальшої педагогічної діяльності в будь-яких умовах.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, професійна компетентність вчителя сільської школи характеризується сукупністю взаємопов'язаних професійних, комунікативних, особистісних рис, що сприяють зростанню педагогічної майстерності, підвищенню ефективності педагогічної діяльності й дозволяють досягати якісних результатів у процесі навчання, виховання, розвитку, психологічної підготовки та самовдосконалення суб'єктів навчання.

Розвиток психолого-педагогічної компетентності вчителів передбачає оволодіння способами організації навчально-виховного процесу в сільських школах за рахунок набуття спеціальних знань й практичних умінь щодо особливостей умов для навчання в школах сільської місцевості, тому має розглядатися як діяльність, що спрямована на зміни в мотивах, цілях, знаннях, вміннях і компетенціях учителів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Армейська Л.В. Розвиток професійної компетентності вчителів малокомплектних шкіл у післядипломній освіті. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Армейська Л.В. – Х., 2013. – 42 с.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения. / Ю. К. Бабанский. – М.: Педагогика. – 1997. – 103 с.
3. Біда О. А. Сільська малокомплектна та малонаповнена школа: соціальний статус, проблеми роботи та існування / О. Біда, Л. Прокопенко // Гірська школа українських Карпат. – Івано-Франківськ, 2007. – № 2–3. – С. 106–110.
4. Єремеева В. М. Педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. М. Єремеева. – К., 2002. – 22 с.
5. Мелешко В. В. Організація індивідуального навчання в сільських загальноосвітніх навчальних закладах / В. В. Мелешко // Зміст і технології шкільної освіти: Матер. звітн. наук. конференції Інституту педагогіки АПН України 6 березня 2001 року. – К.: Пед. думка, 2001. – С. 30.
6. Мелешко В. В. Проблеми сільської малокомплектної школи / В. В. Мелешко // Почат. школа. – 1999. – № 2. – С. 1–2.
7. Шамова Т.И. Активизация познавательной деятельности / Т. И. Шамова. – М.: Педагогика, 1984. – 210 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дедерко Дмитро Юрійович – здобувач Глухівського Національного педагогічного університету імені О.Довженка, соціальний педагог, вчитель трудового навчання Гружанського НВК Конотопського району Сумської області.

Наукові інтереси: методика професійного супроводу вчителя сільської школи.

УДК 37.016:53

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗИКИ
У ВНЗ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Михайло КРИЖАНІВСЬКИЙ (Кіровоград)

В Україні актуальне вироблення нових форм перевірки знань. Стаття привертає увагу до контрольних форм перевірки знань з фізики у ВНЗ I–II рівнів акредитації. Пропонується три різновиди контрольних завдань: вступний випереджувальний тестовий контроль, підсумкова тематична контрольна робота, семестрова контрольна робота. Наводяться по два варіанти прикладів кожної контрольної роботи.

Ключові слова: контрольна робота, тест, вступний тест, тематична контрольна робота, семестрова контрольна робота.

Постановка проблеми. Останні півтора десятиліття відбуваються суттєві зміни в методиці початкової, середньої, професійної та вищої школи. Причиною цього стали суспільні перетворення загальноосвітньої парадигми, яка відтепер набуває іншого хронологічного і якісного виміру: нинішня освіта з часово обмеженої перетворюється в освіту впродовж усього життя людини; методи здобуття знань із власне-навчальних модернізуються в методи самонавчання, тобто вироблення навичок умотивованої самоосвіти.

Фізика належить до важливих базових дисциплін, які формують наукове світобачення, розвивають уяву і мислення учня чи студента. Саме тому їй належить особливе місце серед навчальних дисциплін у ВНЗ I–II рівнів акредитації, які готують механіків та електриків для різних галузей сільського господарства. Зараз курс фізики в такого типу технікумах та коледжах вивчається за спеціально укладеною програмою: **Фізика**. Навчальна програма для вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти (Київ, 2010). Цим документом передбачено, що обов'язковим результатом навчання фізики повинно бути наукове «світоглядне сприйняття фізичної реальності, розуміння основних закономірностей плину фізичних явищ і процесів, загального уявлення про фізичний світ, його основні теоретичні засади і методи пізнання, усвідомлення ролі фізичних знань у житті людини і суспільному розвитку» [8, с 3].

Для студентів, які в майбутньому планують бути механіками, електриками, знання основних фізичних законів, уміння розв'язувати фізичні задачі є необхідної складовою опанування професійно-орієнтованих навчальних дисциплін.

Оскільки в більшості технікумів на вивчення фізики відводиться 140 академічних годин (в тому числі 11 лабораторних робіт і 2 обов'язкові контрольні роботи), то перед викладачем постає питання вироблення нових методик швидкої і комплексної перевірки знань студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усе більшої популярності в середовищі освітян набувають тестові методики перевірки знань та умінь студентів. Відомими в Україні дослідниками і розробниками тестових технологій навчання є І.С. Алексейчук, М.Я. Берещук, Ю.П. Бархаєв,

Г.В. Стадник, Л. Попова. У їхніх наукових публікаціях розроблено наукові засади технологій створення систем тестів [1, 2, 7].

Є цікаві ґрунтовні розробки і фізичних тестів. Серед них привертає увагу «Збірник різнорівневих завдань для державної підсумкової атестації з фізики» (Харків, 2002), виданий за редакцією І.М. Гельфгата